

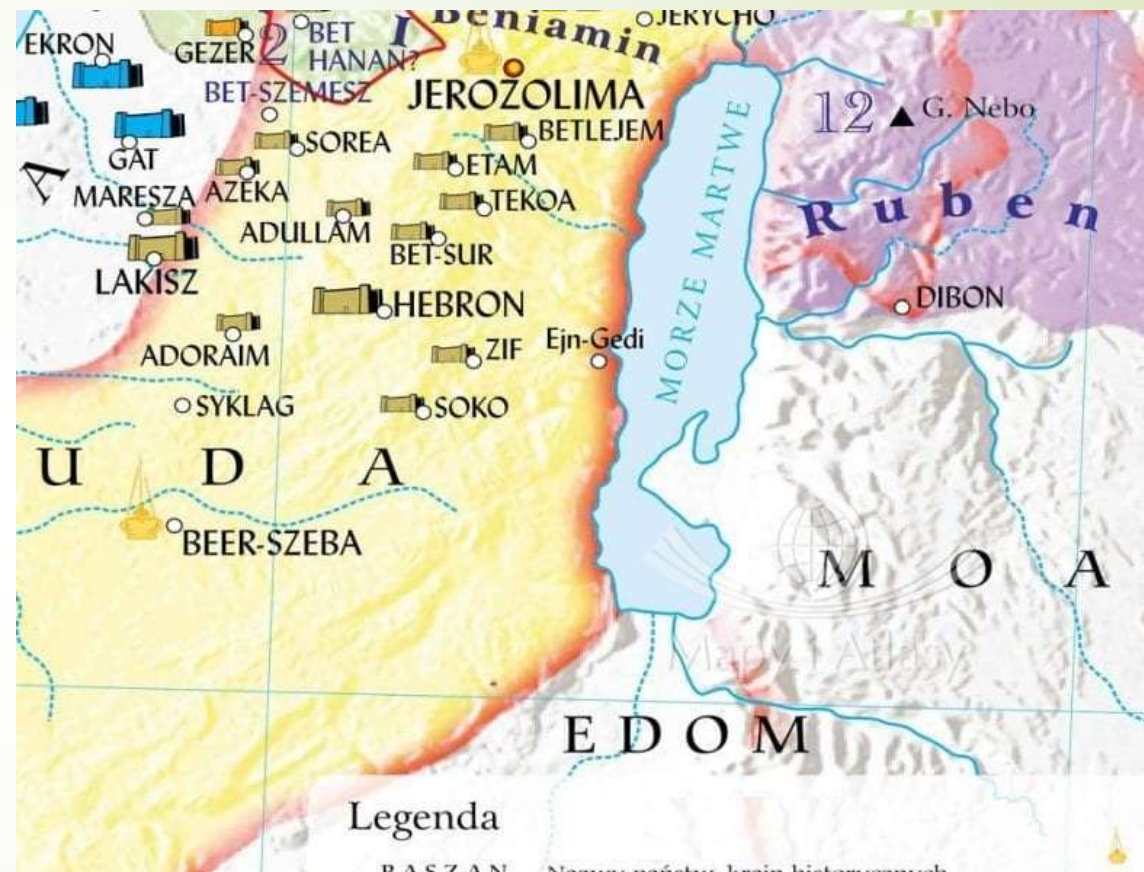
KSIĘGA AMOSA

IZRAEL od X do VI wieku p.n.e.

Kim był Amos?

- ❖ pochodził z niewielkiego judzkiego miasta Tekoa, w pobliżu Betlejem
- ❖ był pasterzem i hodowcą drzew figowych
- ❖ *Nie jestem ja prorokiem ani nie jestem uczniem proroków, gdyż jestem pasterzem i tym, który nacina sykomory. Od trzody bowiem wziął mnie Pan i rzekł do mnie Pan: "Idź, prorokuj do narodu mego, izraelskiego!" (7,14-15)*
- ❖ teren jego działalności w państwie północnym: dwa głównie miasta Samaria - stolica i Betel, gdzie znajdowało się sanktuarium królewskie
- ❖ otrzymał osobiste powołanie od Boga wraz z misją prorocką
- ❖ starodawna tradycja umieszcza grób Amosa w Tekoa, co wskazywałoby na powrót Proroka do ojczystej ziemi judzkiej po opuszczeniu Betel.

Kiedy powstała Księga Amosa?

- ❖ VIII w p.n.e.
- ❖ przed upadkiem północnego królestwa Izraela 722 r. p.n.e.
- ❖ okres panowania Jeroboama II (782-753) i króla judzkiego Ozjasza
- ❖ prawdopodobnie ok. roku 750

Tło gospodarczo-społeczne

- ❖ **Sytuacja polityczna i gospodarcza państwa północnego: pomyślna.** Asyria była dopiero w przededniu swej potęgi. Dzięki temu Jeroboam mógł spokojnie sprawować rządy.
- ❖ **Pod względem ekonomicznym** rządzone przez Jeroboama państwo było **w stanie rozkwitu**. Dobrobyt był jednak okazją do zbytku, żądzy używania i gromadzenia bogactw, a zarazem ucisku i krzywdy warstw ubogich.
- ❖ **Sytuacja religijna nie była dobra.** Amos nie wspomina wyraźnie o bałwochwalstwie, razi go płytko pobożność i formalizm religijny, przejawiające się w częstych pielgrzymkach do sanktuariów, ofiarach i obchodzeniu uroczystości religijnych, zepsucie obyczajów i krzywdzeniu biednych.

Kompozycja

- ❖ **rytmika i schematyczność**
- ❖ **przejrzystość połączoną z malowniczością obrazów -**
wiele porównań z życia wiejskiego
- ❖ **poetyckość** – rytmiczność, refreny w mowach oraz język obfitujący w porównania i wyzyskujący grę wyrazów
- ❖ **wybór z wielu mów Amosa** ułożony w logiczny ciąg
- ❖ **9 rozdziałów, 3 grupy mów prorockich**

I. Mowy przeciw różnym narodom i Izraelowi (1-2)

- ❖ Wypowiedź przeciwko siedmiu narodom: Syryjczykom (Damaszek), Ammonitom, Moabitom, Fenicjanom (Tyr), Filistynom (Gaza), Edomitom oraz Izraelitom: ...*Z powodu trzech występków Damaszkum i z powodu czterech nie odwrócę tego [wyroku]*
- ❖ **Np.** z powodu występków Damaszkum za zniszczenie Gileadu - kara: ogień i wytepienie i uprowadzenie mieszkańców
- ❖ **Np.** przeciwko Judzie za odrzucenie Prawa Pana i Jego przykazań, za to, że zwiedli ich kłamliwi ich bogowie - kara: zniszczenie ogniem Jerozolimy

Przeciwko Izraelowi

- ❖ *Sprzedają za srebro sprawiedliwego, a ubogiego za parę sandałów; w prochu ziemi deptają głowy biednych i ubogich kierują na bezdroża; ojciec i syn chodzą do tej samej dziewczyny, aby znieważać święte imię moje. Na płaszcach zastawnych wylegają się przy każdym ołtarzu i wino wymuszone grzywną piją w domu swego Boga.*
- ❖ *Wzbudzałem spomiędzy waszych synów proroków, a spomiędzy waszych młodzieńców - nazirejczyków. Czyż nie było tak, synowie Izraela? (...) A wy dawaliście pić nazirejczykom wino i prorokom rozkazywaliście: «Nie prorokujcie!»*
- ❖ **Kara:** *Oto Ja zmiażdżę was tak, jak miazdży wozowy walec napęczniony snopami. Szybkobiegacz nie będzie miał gdzie uciec, mocarz nie okaże swej siły, a bohater nie ocali życia; łucznik się nie ostoi, szybkonogi nie umknie i jeździec na koniu nie ocali życia; nawet najmężniejszy sercem pomiędzy bohaterami będzie w tym dniu nagi uciekał.*

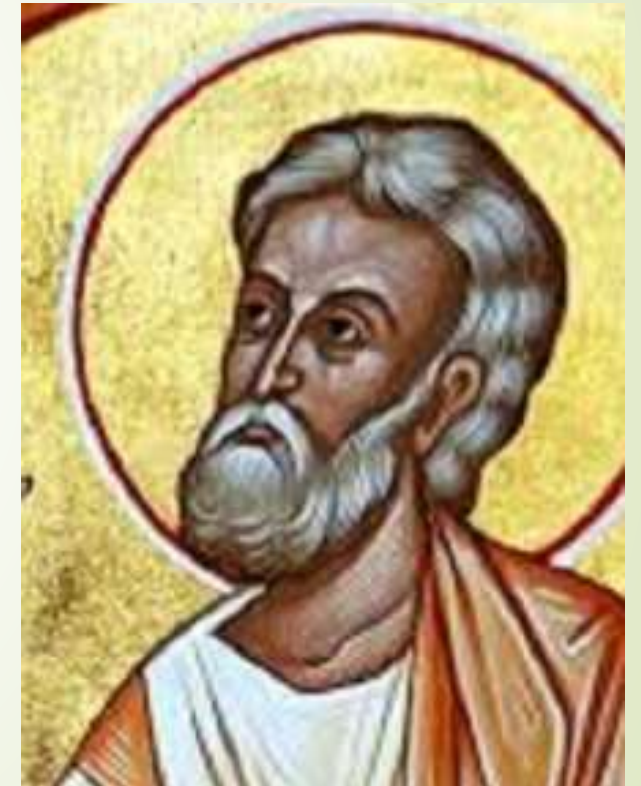

II. Zbiór wypowiedzi do mieszkańców państwa północnego (3-6)

- ❖ **Prawdziwe źródło natchnienia proroków:** *Bo Pan Bóg nie uczyni niczego, jeśli nie objawi swego zamiaru sługom swym, prorokom. (...) Gdy Pan Bóg przemówi, któż nie będzie prorokować?*
- ❖ Zaczynają się od **wyrażających groźbę wezwań:** *Słuchajcie... lub Biada..*
- ❖ Groźba przeciwko krajowi i kara np. **przeciw kobietom z Samarii za to, że...** *uciskacie biednych, gnębicie ubogich, mówicie do mężów swoich: «Przynieś, a będziemy pili!»* . **Kara:** *Oto dni na was nadchodzą, że pochwycą was hakami, resztę was rybackimi wędkami i przez wyłomy w murze wyjdzie, każda przed siebie, i powloką was do Hermonu.*
- ❖ **Bóg ostrzegał swój lud**, wymierzał kary, ale oni nie słuchali, dlatego teraz spotka ich najbardziej dotkliwa kara: *To Ja sprowadziłem na was klęskę głodu we wszystkich waszych miastach i brak chleba we wszystkich waszych wioskach, ale do Mnie nie powróciliście.*

Nawrócenie Izraela

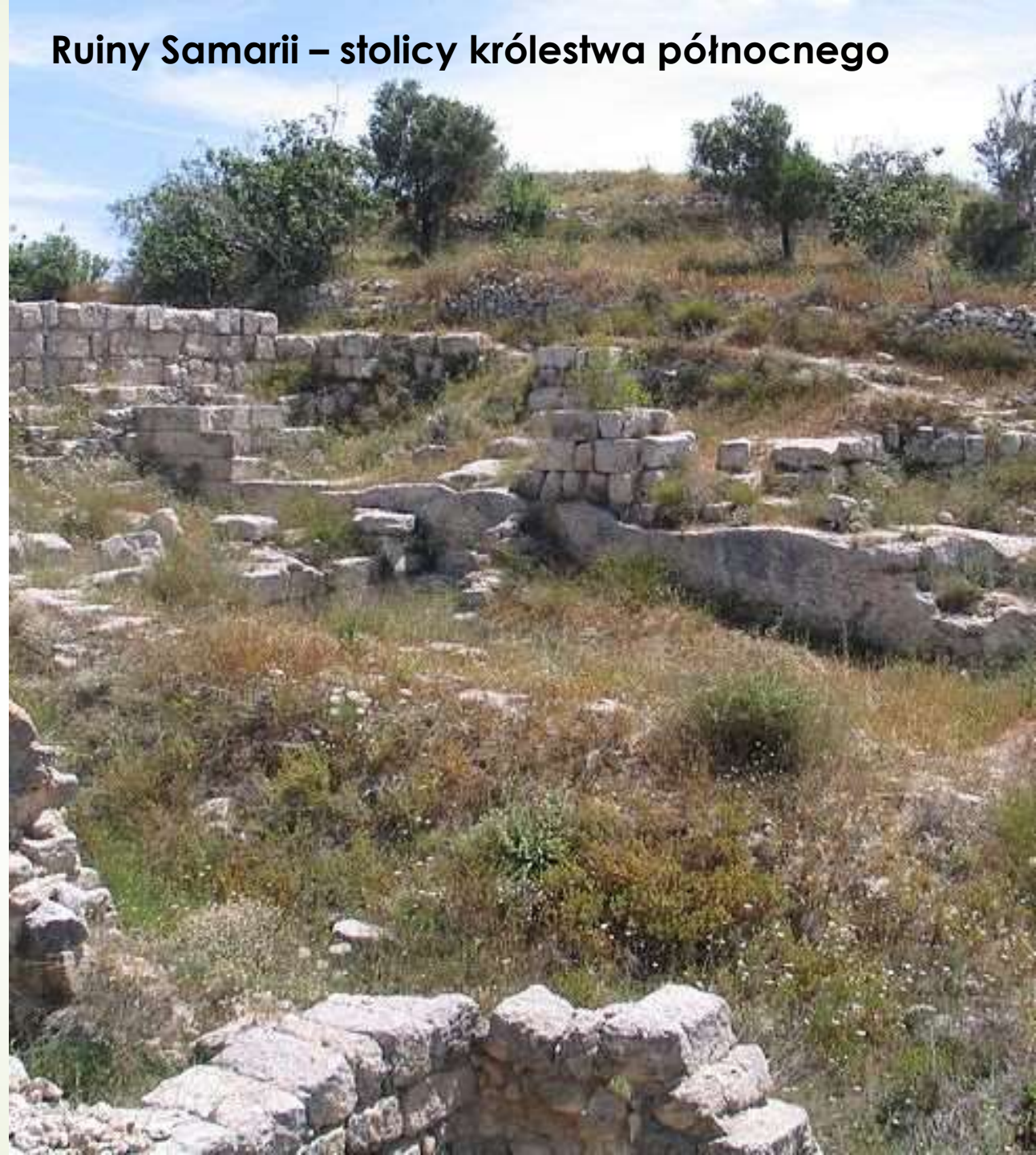
- ❖ *Śłuchajcie tej mowy, którą jako pieśń żałobną o was zaśpiewam, domu Izraela!*
- ❖ *Szukajcie Mnie, a żyć będziecie. Nie szukajcie zaś Betel i do Gilgal nie chodźcie!*
- ❖ *Szukajcie Pana, a żyć będziecie!*
- ❖ *Ponieważ deptaliście biednego i daniny w zbożu braliście od niego, możecie zbudować sobie domy z kamienia ciosanego, lecz nie będziecie w nich mieszkali; możecie piękne winnice zasadzić, lecz nie będziecie pili z nich wina.*
- ❖ *Szukajcie dobra, a nie zła, abyście żyli. Wtedy Pan, Bóg Zastępów, będzie z wami, tak jak to mówicie. **Miejcie w nienawiści zło, a miłujcie dobro!** Wymierzajcie w bramie sprawiedliwość! Może ulituje się Pan, Bóg Zastępów, nad **Resztą** pokolenia Józefa.*

Dzień Pański

*Biada oczekującym dnia Pańskiego.
Cóż wam po dniu Pańskim?
On jest ciemnością a nie światłem.
Jakby uciekał człowiek przed lwem,
a trafił na niedźwiedzia;
jakby skrył się do domu i oparł się
ręką o ścianę, a ukąsił go wąż.*

*Czyż dzień Pański nie jest
ciemnością, a nie światłem,
mrokiem, a nie ma w nim jasności?*

СѢН ПРР

АИУСЪ

Przeciwno zewnętrzному ujmowaniu służby Bogu

- ❖ *Nienawidzę, brzydzę się waszymi świętami. Nie będę miał upodobania w waszych uroczystych zebraniach. Bo kiedy składacie Mi całopalenia i wasze ofiary, nie znoszę tego, na ofiary biesiadne z tucznych wołów nie chcę patrzeć. Idź precz ode Mnie ze zgiełkiem pieśni twoich, i dźwięku twoich harf nie chcę słyszeć.*
- ❖ **Ogrom kary:** *Dlatego przesiedlę was poza Damaszek, mówi Pan, Bóg Zastępów. (...)*

Oto Pan rozkazał i obrócony będzie wielki dom w ruiny, a mały dom w rozsypkę. Lecz oto Ja wzbudzę przeciwko wam, domu Izraela, naród, który was uciemieży od Wejścia do Chamat aż do potoku Araby. (cała Ziemia Święta)
- ❖ **TEGO CHCE PAN:** *Niech sprawiedliwość wystąpi jak woda z brzegów i prawość jak potok nie wysychający wyleje!*

III. Wizje prorockie (Am 7-9)

❖ 1. wizja: szarańcza

*Oto tworzy szarańczę na początku odrastania potrawu, a był to potraw po sianokosach królewskich; i gdy ona zjadała doszczętnie trawę na ziemi, prosiłem: «**Panie Boże, przebacz, jakże się ostoi Jakub? Przecież jest taki mały**». Zmiłował się Pan nad nim: «**To się nie stanie**» - rzekł Pan.*

❖ 2. wizja: susza

*I prosiłem: «**Panie Boże, przestań, jakże się ostoi Jakub? Przecież jest taki mały**». Zmiłował się Pan nad nim: «**Również i to się nie stanie**» - mówi Pan Bóg.*

❖ 3. wizja: pion ołowiany

Pion ołowiany w postaci sztaby służył również do rozwalania muru, stąd może scena ta zapowiada zniszczenie obwarowań. *Już mu więcej nie przepuszczę.*

❖ 4 wizja: kosz owoców

*To mi ukazał Pan Bóg: oto kosz **dojrzałych** owoców. I zapytał: «Co ty widzisz, Amosie?» Odpowiedziałem: «**Kosz dojrzałych owoców**». Rzekł Pan do mnie: «**Dojrzał** do kary lud mój izraelski. **Już mu nie przepuszczę**. Tego dnia pieśni dworskie zamienią się w lamente, mnóstwo trupów, na każdym miejscu rozrzucone, cisza!»*

5. wizja - upadek świątyni:

- ❖ **Okrutna kara dla Izraela**, nie ma miejsca gdzie mogą się schronić, nawet w Szeolu kara Boga ich dosięgnie: *Pozabijam mieczem pozostałych, nie umknie z nich żaden, co ucieka, ani nie ocaleje z nich żaden, co się ratuje.*
- ❖ **Izrael jest równy poganom**: *Czyż nie jesteście dla Mnie jak Kuszyci wy, synowie Izraela? Czyż Izraela nie wyprowadziłem z ziemi egipskiej jak Filistynów z Kaftor, a z Kir - Aramejczyków?*
- ❖ **Ale nie wszyscy zginą, kara dosięgnie tylko grzeszników**: *Nie zglądzę jednak zupełnie domu Jakuba (...) Gdyż oto Ja rozkażę i przesieję pomiędzy wszystkimi narodami dom Izraela, jak się przetakiem przesiewa, a żadne ziarno nie upada na ziemię.*

Przeciwko uciskowi biednych

Słuchajcie tego wy, którzy gnębicie ubogiego i bezrolnego pozostawiacie bez pracy, którzy mówicie: «Kiedyż minie nów księżyca, byśmy mogli sprzedawać zboże?

Kiedyż szabat, byśmy mogli otworzyć spichlerz? A będziemy zmniejszać efe, powiększać sykl i wagę podstępnie fałszować. Będziemy kupować biednego za srebro, a ubogiego za parę sandałów i plewy pszeniczne będziemy sprzedawać».

Przysiągł Pan na dumę Jakuba: «Nie zapomnę nigdy wszystkich ich uczynków». Czyż z tego powodu ziemia nie zadrży i czyż nie będą lamentować wszyscy jej mieszkańcy, i nie wzbierze wszystko jak Nil, wzburzy się i opadnie jak Nil w Egipcie?

Zapowiedź nadzwyczajnych kar

❖ *Oto nadejdą dni - wyrocznia Pana Boga - gdy ześlę głód na ziemię, nie głód chleba ani pragnienie wody, lecz **głód słuchania słów Pańskich**.*

Wtedy błąkać się będą od morza do morza, z północy na wschód będą krążyli, by znaleźć słowo Pańskie, lecz go nie znajdą.

Jerozolima w rękach Nabuchodonozora

Spór z Amazjaszem – kapłanem z Betel

- ❖ Amos jest spiskowcem przeciwko królowi: ...*gdyż tak rzekł Amos: "Od miecza umrze Jeroboam i Izrael będzie uprowadzony ze swojej ziemi"»*
- ❖ *"Widzący", idź sobie, uciekaj sobie do ziemi Judy! I tam jedz chleb, i tam prorokuj! A w Betel więcej nie prorokuj, bo jest ono królewską świątynią i królewską budowlą» (...)* Nie prorokuj przeciwko Izraelowi ani nie przepowiadaj przeciwko domowi Izaaka!
- ❖ Amos prorokuje zagładę rodu Amazjasza oraz **Izrael zostanie ze swej ziemi uprowadzony.**

PRZEPOWIEDNIE ODNOWY MESJAŃSKIEJ

- ❖ **Odnowienie dynastii Dawida i «naprawienie uszkodzeń» szalasu, będącego symbolem tej dynastii.**

W tym dniu podniosę szalasa Dawidowy, który upada, (..) i jak za dawnych dni go zbuduję, by posiadli resztę Edomu i wszystkie narody, nad którymi wzywano mojego imienia

- ❖ **Uwolnienie z niewoli:** *Uwolnię z niewoli lud mój izraelski - odbudują miasta zburzone i będą w nich mieszkać; zasadzą winnice i pić będą wino; założą ogrody i będą jeść z nich owoce. Zasadzę ich na ich ziemi, a nigdy nie będą wyrwani z ziemi, którą im dałem.*

Oryginalne myśli u Amosa

- ❖ **Uniwersalizm religijny:** Jahwe jest według Amosa, Bogiem wszystkich narodów. Naród wybrany - większa odpowiedzialność za wykroczenia. Amos pierwszy z proroków wypowiedział groźbę kary (upadek narodu, uprowadzenie do niewoli) pod adresem Izraelitów.
- ❖ **Prawdziwa pobożność:** Nie ofiary i kult, nie pielgrzymki do sanktuariów, lecz unikanie wykroczeń i przestrzeganie zasad sprawiedliwości społecznej w życiu codziennym, słowem - «szukanie dobra» - oto, według Amosa, prawdziwa pobożność
- ❖ **Zapowiedź odrodzenia ukaranego przez Jahwe narodu izraelskiego:** Wyrazem tego odrodzenia będzie era podobna do czasów świetności za panowania Dawida.

Amos o Panu Bogu

❖ 4,12-13

Tak uczynię tobie, Izraelu, a ponieważ ci to uczynię, przygotuj się, by stawić się przed Bogiem twym, Izraelu! On to jest, który tworzy góry i stwarza wichry, myśli ludzkie poznaje, wywołuje jutrzenkę i ciemność, stąpa po wyżynach ziemi. Pan, Bóg Zastępów, jest imię Jego.

❖ 5, 8

To Ten, który uczynił Plejady i Oriona, który przemienia ciemności w poranek, a dzień w noc zaciemnia,

Ten, który wzywa wody morskie i rozlewa je po powierzchni ziemi - Pan jest imię Jego.

❖ 9, 5-6

Pan, Bóg Zastępów, dotyka ziemi, a ona topnieje, tak że lamentują wszyscy jej mieszkańcy; podnosi się wszędzie jak Nil i opada jak Nil egipski.

[Pan] zbudował na niebiosach pałac wysoki, a sklepienie jego oparł o ziemię; nazywa wodę morzem i rozlewa ją na powierzchni ziemi, Pan - oto imię Jego.